

Osnovni elementi filma

KADAR - od fr. "le cadre" - okvir (a okvir je bitna i neizmjenjiva prostorna karakteristika svake snimke)

- jedan neprekinuti čin snimanja; jedan neprekinuti "rad" kamere; jedna neprekinuta filmska snimka; jedan omeđeni prostornovremenski kontinuum prikazivane građe
- kadar je najmanja dinamička jedinica filma (za razliku od sličice, koja je najmanja statička jedinica filma)
- film se snima kadar po kadar, a zatim se kadrovi montažno spoje

- PARAMETRI KADRA:

- s obzirom na stanja kamere, kadrovi mogu biti: a) **statični** (kad se kamera ne pomiče), ili b) **dinamični** (kad se pokreće)

- s obzirom na pronicanje dubine: a) **dubinski**, ili b) **plošni** (kad se u punoj oštini predočuje samo jedna ploha, samo jedna udaljenost od kamere)

- s obzirom na duljinu:

a) **najkraći kadar** - traje $\frac{1}{24}$ sekunde.

b) **vrlo kratak kadar** - toliko kratak - neovisno o faktičnom trajanju - da ne dopušta percepciju sadržaja, te se opaža kao gotovo "strano tijelo" između dva druga kadra. Može imati svrhu da nas upozna s postojanjem nečega što je po sebi toliko kratkotrajno da se i inače ne bi moglo percipirati ili se svjesno upotrebljava u namjeri da se sakrije nešto o postojanju čega ipak treba upozoriti. Najčešće stvara nelagodu, jer gledalac se spontano protivi, uznemiruje u susretu s neutvrdivim, s nepoznatim, pa takav kadar može imati naročitu vrijednost kao element upozorenja na sile nagonskog, podsvjesnog ili zlog ili suočenja s njima. Često izražava sjećanje.

c) **kratki kadar** - omogućuje percepciju svojih sadržaja, ali ne omogućuje reakciju na ono što je prepoznato, odnosno ne omogućuje pretpostavljivo djelovanje tih svojih sadržaja. Možemo ga shvatiti i kao samo puki podatak.

d) **dugi kadar** - omogućuje precipiranje svih svojih sadržaja i svojim trajanjem omogućuje gledaočev doživljaj i dalje razgrađivanje njegova sadržaja, pa svjedoči o trajanju kao takvom, o samom vremenu. Svijet se usmjeruje gotovo isključivo prema vremenskoj dimenziji, pa je djelovanje takva kadra češće usmjereno prema refleksivnome, manje prema emotivnome, i prije stvara nelagodu nego lagodu.

e) **vrlo dugi kadar** - stanovito produženje dugoga kadra. Svijest o sadržaju postaje svijest o nepromjenjivom, o vječnom, odnosno svijest o trajanju razvija se u svijest o trajanju kao vječnosti, kao nečemu što nadilazi čovjekove moći i aspiracije.

- dulji kadrovi u većoj mjeri pridonose dojmu realističnosti ili dokumentarnosti ili istinitosti

f) **ni kratak ni dug kadar** - dovoljno je dug da dopušta percepciju cjelokupne građe i omogućuje sva pretpostavljiva djelovanja te građe na gledaoca. Kadar je takve, najprikladnije duljine, ako se dovrši u trenutku kad su se ispunila sva očekivanja, što su se naznačila ili uspostavila tokom njega ili u kadrovima koji mu prethode. Ako se prekine ranije, bit će to onda kratki kadar, ako se prekine kasnije bit će dugi.

- sa stajališta promatrača ili pripovjedača:

a) **objektivni kadrovi** - pričinjaju se kao zapažaji snimljene građe kakvi bi bili otprilike i gledaočevi da je prisustvovao snimanom događanju. U tim se kadrovima izvanjski svijet filmski manje zamjetljivo preobražava. Rabe se najčešće kad se želi stvoriti kvaliteta i dojam realističnosti, objektivnosti, dokumentarnosti ... kad se teži da zbilja na gledaoca djeluje što više sobom samom, neinficirana retorikom autorova izlaganja.

b) **subjektivni kadrovi** - razlika naspram objektivnih kadrova nastaje s obzirom na montažni kontekst. Subjektivnom kadru prethodi kadar neke osobe koja koncentriranije gleda u nekome smjeru, pa slijedeći kadar doživljavamo kao isječak izvanjskoga svijeta što ga vidi prethodno pokazana osoba. Takvi se kadrovi rabe kad se likovi žele suprotstaviti svijetu što ih okružuje, ne bi li objasnili prirodu tog suprotstavljanja, ne bi li se taj odnos s okolišem eventualno izdramatizirao, ne bi li se gledalac upoznao sa svijetom kako ga vidi lik.

c) **autorov (režiserov) kadar** - onaj u kojemu se zapažaju izrazitije preobrazbe svijeta, u kojem prevladavaju oblici s istaknutijim čimbenicima razlika. Gledalac postaje svjestan da se upotrebljava neka naročita tehnika (npr. izrazite rakursne snimke, naročite kombinacije kadrova, tehnike obojenja, ubrzanja, usporenja, obrtanja ili zaustavljanja pokreta, i sl.). Taj se kadar zove i "kadrom komentara", jer autor njime ne samo da otkriva svoju nazočnost nego istodobno i komentira prizor, daje izraza svojem doživljaju ili spoznanju prizora.

PLAN - od fr. "le plan" - ploha, ravnina, udaljenost

- udaljenost kamere od snimanog objekta ili skupine objekata, i to udaljenost kako je gledalac doživljava gledajući te objekte na platnu ili ekranu
- udaljenost snimanog objekta od kamere (što se postiže stavljanjem kamere na

određenu udaljenost ili uporabom pogodnog objektiva ili kombinacijom jednog i drugog)

- biranje udaljenosti ima posebno snažno djelovanje na gledatelja
 - kriterij za razlikovanje udaljenosti kamere od objekta je čovjek (pa prema veličini čovjeka zaključujemo i o veličini ostalih bića oko njega)
- a) **detalj** - ono što se više ne bi moglo dijeliti, jer se onda ne bi raspoznao predmet (npr. samo oko, samo uho, noge u pokretu, prsti, sat, ...)
- b) **krupni plan (gro-plan)** - kadar što ga ispunjava ljudska glava, ljudsko lice (ako se vide i šešir i čvor kravate, i to je krupni plan - nijanse su brojne)
- c) **blizu** - poprsje ili čovjek do pojasa
- d) **srednji plan** - čitav čovjek, "od glave do pete", a i samo do koljena (francuzi taj plan zovu "američki plan", jer je bio naročito čest u američkim filmovima tridesetih godina 20. st.)
- e) **polutotal** - toliki obuhvaćaj prostora da se sluti veličina i izgled prostora u njegovoj cjelini
- f) **total (ili opći plan ili vrlo daleko)** - plan u kojem je obuhvaćen ili čitav prostor (npr. čitav trg, grad...), ali i čitava neka dvorana. Budući da u tom planu čovjek prestaje biti kriterijem, važno je radi jasnoće pridati totalu apoziciju: "total dvorane", "total mora", "total učionice" itd.

KRUPNI PLAN:

- ljudsko se lice tu pojavljuje samo, eliminirana je čitava okolina, te zato taj plan uvijek **zrači važnošću**, značajnoću svoje pojave u filmu, prvenstveno zbog upoznavanja s nekom osobom (taj će plan biti najlakše zapamtiv, i rabiće se u namjeri da se nekoga zapamti, da ga se izdvoji iz skupine, kao na osobnim iskaznicama, tjeralicama i sl.)
- ima mogućnost gledaoca **upoznati s izabranom ličnošću** i njegovim karakteristikama (prikazuje intenzitet unutrašnjeg života, silinu osjećaja, ali ne i njihovu kakvoću; uzburkanost mišljenja, ali ne i ono što se misli - na to upozorava kontekst)
- licem čovjek sebe izražava u najvećoj mjeri, te kontekstom filma ti izražaji izazivaju gledaočevu **simpatiju ili antipatiju**, voljenje ili odbojnost
- može imati veliku **akcionu vrijednost** (u mnogim situacijama jedan lagani pokret glave ili mig mogu značiti prekretnicu u događajima)
- može se koristiti radi **stvaranja iznenađenja**, štoviše i šoka (opasnost je veća u krupnom planu - preko čitava je platna, blizu, tu, ovdje, sada!)
- blizina u prostoru, zbog najčvršće povezanosti prostora i vremena u filmu, stvara i

osjećaj blizine u vremenu, pa se krupni plan doima kao **uranjanje u neposrednu sadašnjost**

- u krupnom planu gubi se zbiljska orijentacija, stoga se često koristi kao montažna "karika" koja omogućuje **prebacivanje u drugi prostor i u drugo vrijeme**
- vrijeme kao da sporije teče, pa se u gledaoca javlja **osjećaj dugotrajnosti**, a kao posljedica toga i **napetosti, nelagode**
- na TV-u ima vrijednost srednjeg planu u kinematografu (gubi se kvaliteta uvećanja i privid blizine) - za postizanje jačeg efekta, uvodi se zoomom ili brzom vožnjom

DETALJ:

- njime se u potpunosti eliminira okoliš prikazivana bića (oko - ne znamo čije; kamen - ne znamo gdje), pa još više nego krupni plan **slabi moć vremenske i prostorne orijentacije** (stoga **omogućuje montažne skokove** - u koje god vrijeme ili prostor - koji ne djeluju kao šok)
- taj plan je naročit autorov izbor, te stoga često **ima simboličku vrijednost** (sugerira **naročito značenje**)

TOTAL:

- **prikazuje bitne fizičke osobine danoga prostora** (stoga je često u početku filma ili u početku nekog prizora (sekvence) sa svrhom da gledaoca upozna s mjestom radnje)
- ima veliku **informativnu vrijednost** (upoznaje s uvjetima života ljudi koji u tom okolišu prebivaju - zato se rabi u gotovo svakom dokumentarnom, popularnoznanstvenom, nastavnom filmu, ali i u ratnom filmu, vesternu itd.)
- ima određenu **psihološku funkciju** (npr. čovjek viđen u totalu zauzima manji prostor, te je više sâm i fizički je inferiorniji, a čovjekova samost i malenost dobivaju u kontekstu filma određena specifična značenja)
- ima i **metafizičku funkciju** (brojni se filmovi završavaju totalom, jer se velikost prostora tada pridaje kao epitet i prethodnom događaju - nekom vrhuncu, katarzi i sl.)
- rabi se kao **autorov kadar**, autorov komentar prikazane građe (totalom kao da i režiser sam želi ovladati čitavim prostorom i prevladati ono što se u njemu zbilo; daje završni osvrt)

SREDNJI PLAN:

- više od ostalih planova pričinja se kao **viđenje svijeta kakvo je i čovjekovo** (tu se vidi prostor što ga u zbilji obuhvaćamo pogledom, i ona događanja u kakvima i mi najčešće sudjelujemo u svakodnevnom životu)
- stoga je **osnovni sastojak objektivnoga kadra**
- kada se rabe npr. dubinske snimke, pa se uspostavljaju odnosi među bićima što se nalaze na nekoliko udaljenosti (dakle, i u nekoliko različitih planova), te gledalac mora sam birati ili se stvara napetost zbog stalnog prenošenja pažnje s jednog objekta na drugi - srednji plan **može biti istinski spektakularan**

KUTOVI SNIMANJA

- odnos kamere prema objektu naziva se **rakurs** (od fr. "raccourci" - skraćen; "raccourcir" - skratiti, zbiti, stisnuti)
- 3 su osnovne mogućnosti:
 - **gornji rakurs** - kad je kamera iznad snimanog objekta
 - ako se nalazi u zenitu snimanog objekta ili gotovo u zenitu, onda se upotrebljava popularan naziv "**ptičja perspektiva**"
 - ako je neznatno iznad snimanog objekta - "**lagani**" **gornji rakurs**
 - **donji rakurs** - kad je kamera "ispod" snimanog objekta
 - ako se kamera nađe u nadiru objekta ili u blizini te točke, to se popularno imenuje kao "**žablja perspektiva**"
 - u slučaju lagana nagiba - "**lagani**" **donji rakurs** ili sl.
 - **kamera u razini pogleda**
- rakursna će snimka svojom neobičnošću ponekad primorati gledaoca da nešto zapazi što inače možda ne bi zapazio
- otkrit će ili istaknuti neka posebno važna ili nepoznata svojstva snimanog predmeta
- pojavljuje se kao komentar, kao promjena perspektive gledanja
- mijenja i ritam zbivanja

a) donji rakurs

- kad je netko iznad nas, on ima stanovitu prednost (npr. oboreni boksač zuri u svog protivnika iz donjeg rakursa i sl.)
- u brojnim filmovima tirani, nasilnici, nenadmašivi revolveraši, utvare, moralni pobjednici, prikazuju se iz donjeg rakursa
- ima stanovitu teatralnu vrijednost
- eliminira pozadinu (suprotno gornjem rakursu) - tj. pozadina je najčešće nešto "neutralno" (npr. nebo, strop...) i prikazana osoba je kao sama, kao na nekom pijedestalu
- ponekad osobe snimane iz donjeg rakursa gube "vezu sa zemljom", pa taj rakurs može stvoriti stanovit fantazmagorički ugođaj ili dojam opće labilnosti, pa i nerveze
- snimanje iz perspektive koju inače ne vidimo može (s)tvoriti različite simboličke vrijednosti, metafore

b) gornji rakurs

- čini objekt inferiornijim, slabijim, prepuštenim sudbini i nemoćnim
- prikazuje čovjeka u njegovu životnu okolišu (stoga češće ima dokumentarističku primjenu nego donji)
- može imati simboličku ili ritmičku svrhu
- kao režiserov komentar, može predstavljati pogled nekoga tko je "iznad svega"

- **kosi kadar** (nagnuta kamera)

- nije rakurs nego naginjanje kamere
- kamera je odmaknuta od vertikle (linija horizonta se s jedne strane podiže, a s druge spušta)
- cijela je slika nagnuta, cijeli svijet kao da gubi ravnotežu
- takav kadar izražava ili režiserov komentar ili (u subjektivnom kadru) stanje lika - u oba slučaj rezultat je nelagoda
- rabi se i u komedijama (kad svijet "poludi"), ali i kod prikazivanja fizičkih poremećaja (npr. tonjenje broda, potres i sl.)

- **horizontalni kut**

- prizor se može snimiti iz svih točaka u zamišljenome krugu koji opisuje mjesto snimanja u horizontalnoj ravnini
- za razliku od rakursa, koji se zamjećuje odmah, horizontalnih kutova snimanja svjesni smo tek u nizu uzastopnih kadrova, kad zamjećujemo da je isti objekt sniman unutar iste horizontalne ravnine, ali s različitih mjesta
- radi se o **kutu** između dva položaja kamere
- primarna je funkcija takvog mijenjanja kutova: deskripcija snimanoga ("gledanje sa svih strana"), otkrivanje mnogih svojstava (obilježjâ)
- ima vrijednost i analize i različitih oblika komentara (uspoređivanja, kontrastiranja itd.)

STANJA KAMERE

- **statično** - stanje kad se kamera ne pomiče, jer je učvršćena o tlo na mjestu snimanja
 - tako snimljen kadar naziva se statičnim
- **dinamično** - kad se kamera pomiče
 - 2 su osnovna načina pomicanja: **panorama** i **vožnja**
 - **panorama** - kamera je pričvršćena o tlo, ali se vrti oko svoje osi u vertikalnom ili u horizontalnom smjeru, s mogućnošću "opisivanja" punoga kruga u oba slučaja
 - **vožnja** - kamera je učvršćena o neko vozilo - specijalna kolica, automobil, helikopter, avion, čamac, itd. - pa se zajedno sa svojom podlogom pokreće prema nekom objektu, ili uz neki vidljivi objekt ili zamišljenu plohu (usporedna, bočna, lateralna vožnja), vertikalno uz neku vidljivu ili zamišljenu plohu (vertikalna), pomoću kрана (kranska), ili opisujući krug ili elipsu (kružna)
- postoje i kombinacije tih stanja izvedene u toku kadra ili istodobno
- **statična kamera**, osim u dugim kadrovima, češće stvara **osjećaj objektivnosti** prikazivanog svijeta (objektivni kadar), dok se **dinamička kamera**, osim u slučajevima kad pokret kamere predstavlja viđenje osobe koja se pokreće (subjektivni kadar) najčešće pojavljuje kao značajan način **iskazivanja** nekoga **komentara**, ima istaknutiju retoričku vrijednost

a) statična kamera

-